

mische groepen en structuren in het interbellum zou hierover meer aan het licht kunnen brengen. Het nazi-regime bracht eveneens die mensen aan de macht die in de naoorlogse geallieerde economie belangrijke posten zouden bekleden. Hier is een even belangrijk uitgangspunt voor een onderzoek van de naoorlogse politieke en sociale structuren en processen.

F. Meire

Jan Pluvier, *Indonesië: kolonialisme, onafhankelijkheid, neo-kolonialisme* (Nijmegen: SUN, 1978, 391 blz., f29,-, ISBN 90 6168 1316).

Het is nu dertig jaar geleden dat een Nederlands historicus (H. J. de Graaf) het publiek voor het laatst vergastte op een breed opgezette geschiedenis van Indonesië, doorlopend tot aan de dag van de publikatie. Dat is een reden, om het verschijnen van Pluviers nieuwe boek met vreugde te verwelkomen. Anders dan De Graaf deed behandelt Pluvier echter uitsluitend het jongste verleden. De nadruk ligt op de politieke geschiedenis van het land vanaf 1940 tot heden. Daarover ontbreekt echter ook in de recente Angelsaksische literatuur een handzaam, samenvattend werk, zodat deze beperking in de tijd eerder toe te juichen dan te betreuren valt.

Pluviers boek bestaat uit 74 korte paragrafen, die ingedeeld zijn in een vijftal hoofdstukken. Het eerste daarvan handelt over de periode van 'de vreemde overheersing', dat wil zeggen tot 1950. Wat we daarover te zien krijgen valt om te beginnen niet mee. De bladzijden lopen, onder de hand van een lezer, die de anti-kapitalistische en anti-kolonialistische opvattingen van de schrijver niet door dik en dun deelt, vol met strepen, vraag- en uitroeptekens. Zeker, de tijd, waarin de liberale opvatting domineerde, dat de opbloei van het westers bedrijfsleven in Indonesië zonder veel restricties ook aan de Indonesiërs ten goede kwam, is voorbij. Om nu in het andere uiterste te vervallen en te stellen, dat deze alleen maar rampen over de bevolking bracht, gaat echter ook te ver. In directe zin stelde de activiteit van dat bedrijfsleven vele Indonesiërs in staat een — doorgaans zeer bescheiden, maar wat is de norm - geldinkomen te verwerven en te wennen aan een geldeconomie, wat een eerste voorwaarde was, wilde het land zijn aansluiting vinden bij de moderne wereld. In indirecte zin verschafte het de overheid de geldmiddelen, noodzakelijk om infra-structurele voorzieningen op te bouwen - wegen, scholen, een overheidsapparaat - waar ook de Indonesiërs bij gebaat waren en waar het land nog steeds de vruchten van plukt. Dat dit alles niet zonder wringen en zuchten verliep, spreekt vanzelf. De culturele kloof was diep en wijd. Het is echter een zeer onhistorische benadering, om 'een systeem' in abstracto te schetsen en op grond van de daaraan toegeschreven eigenschappen te be- of veroordelen. Een meer concrete benadering, waarbij niet alleen het systeem, maar ook de gecompliceerde attitudes van de mensen, die ermee en erin werkten, mee in beschouwing worden genomen, lijkt meer op zijn plaats. Daar mankeert het hier evenwel nogal eens aan.

Een wel heel sterke simplificatie bijvoorbeeld vinden we op pagina 20, waar Pluvier opmerkt dat, als het erop aankwam, het ondernemersbelang altijd prevaleerde. Dat adstrueert hij dan met het feit, dat tussen 1934 en 1937 een uitvoerheffing gelegd was op de door de kleine inheemse boeren geproduceerde rubber, terwijl de ondernemingsrubber daarvan was vrijgesteld. Dat is op zichzelf juist, maar het is slechts de halve waarheid. Er kon in die tijd veel meer rubber worden geproduceerd, dan de wereldmarkt bij machte was op te nemen. Daarom streefden de westerse producenten ernaar, de productie van dit artikel via een stelsel van internationale afspraken te beperken, zodat een minimumprijs gewaarborgd

zou zijn. Hierin zijn zij, in samenwerking met de betrokken overheden, geslaagd. Tot zo'n vrijwillige beperking van de productie zou echter de inheense rubberboer op Sumatra niet kunnen worden gebracht. Overheidsdwang en een uitgebreide administratie zouden daarvoor nodig zijn, weshalve men aanvankelijk de voorkeur gaf aan het veel eenvoudiger en pijnlozer instrument van een uitvoerheffing, die de productie eveneens binnen de gewenste grenzen hield. De materie is uiteraard veel gecompliceerder, dan hier geschetst en zeker is discussie mogelijk over de vraag, in hoeverre de Indonesische rubberproducent redelijk is behandeld, maar zoals Pluvier zich van de zaak afmaakt, kan eenvoudig niet. Tenzij, natuurlijk, wanneer men wil aantonen, dat een koloniale economie altijd en overal neerkomt op 'schandalige uitbuiting'.

Meer vrede kan men hebben met de paragrafen, die de onafhankelijkheidsstrijd behandelen. Beslist verdienstelijk is de afwisselende behandeling van de Nederlandse en van de republikeinse zaak. Zeer duidelijk komt tot uiting de zeer losse relatie van de binnenlandse politiek van de republiek met het door die staat in wording gevoerde beleid ten aanzien van de Nederlanders. Het 'Primat der Aussenpolitik' is hier in zijn tegendeel veranderd. Ook voor de houding van de federalisten toont de schrijver begrip. Hij laat zien, dat zij hun medewerking aan de deelstatenpolitiek niet alleen verleenden op grond van - alleszins gerechtvaardigde — opportunistische overwegingen maar ook, omdat zij daarin een mogelijkheid zagen, de belangen van de niet-Javaanse gebieden veilig te stellen. Men vraagt zich dan echter wel af, waarom de politiek van de Nederlanders dan uitsluitend aan hun verdeel- en heersinstincten moet worden toegeschreven. Evengoed kan men volhouden dat het een poging was, om de op dat moment feitelijk verbroken eenheid van Indonesië te herstellen. Ook is het niet duidelijk waarom die Indonesiërs, die hun dekolonisatie in overleg met Nederland wensten te bewerkstelligen, met de omineuze term 'kollaborateurs' moeten worden aangeduid. Men doet daarmee veel Indonesiërs, die de zwakke plekken van de eigen maatschappij kenden, groot onrecht.

In het derde en vierde hoofdstuk komen de jaren 1950 tot 1965 aan bod. Hierin wordt het parlementair-democratische experiment in detail en vaak boeiend beschreven. Dat geldt ook voor Pluviers beschouwingen over aard en karakter van de verschillende partijen en van de tegenspelers daarvan, het leger en de persoon van de president. Aan twijfel onderhevig evenwel is, of het leger van het begin af aan zó bewust naar vergroting van zijn politieke invloed streefde, als hier aangegeven. De groeiende macht daarvan laat zich ook verklaren vanuit de zwakte van de partijen en vanuit het vaak 'high-handed' optreden van Soekarno. Wanneer men het verhaal over de 17 oktober-affaire (1953) van Pluvier legt naast dat van H. Feith en F. Goedhart dan is men geneigd, de laatste factor zwaarder de laten wegen, dan Pluvier doet. De legerhervorming, die Nasution en de zijnen wensten, was bepaald geen overbodige luxe: de motie Manai Sophiaan, die zich hiertegen keerde, werd door het parlement gedreven onder directe pressie van Soekarno. Overigens ben ik gaarne bereid toe te geven dat dit een dispuut over grammen is, terwijl gewichten, waarmee men wegen moet, door de jongste knecht van de dorpsmid zijn vervaardigd.

Het democratisch experiment liep vast, zoals Pluvier laat zien, doordat de partijen niet opgewassen waren tegen het leger en de president, welk proces versneld werd door de desorganisatie van het economisch leven en door de zich toespitsende regionale tegenstellingen, uitmondend in de opstand in de buitengewesten in 1957. Als schijnbare overwinnaar kwam Soekarno naar voren die, na de grondwetswijziging van 1959, zijn 'geleide democratie' kon realiseren. Kon Soekarno tot 1965 nog tegenwicht bieden tegen het leger door zijn persoonlijk prestige - ook binnen dat leger - en door wat er nog over was van de invloed van de politieke partijen, met name van die van de PKI, in de weegschaal te werpen, na de

Untung-coup was dit spel uit. Er restte toen nog slechts een onversneden militair regiem. De PKI werd als zondebok aangewezen en voor een belangrijk deel zelfs fysiek geliquideerd.

De bladzijden, door Pluvier gewijd aan de jaren tussen 1950 en 1965, zijn ongetwijfeld de beste van het boek. Ten dele is dat toe te schrijven aan de omstandigheid dat er over deze periode een aantal goede en betrouwbare studies bestaat (H. Feith, Dan Lev, B. J. Boland, D. Hindley), die de onderzoeker grond onder de voeten geven. Dat is evenwel niet de enige verklaring, noch de voornaamste. Die is, dat Pluvier de gebeurtenissen van deze jaren gadeslaat met de spanning en de concentratie van de toeschouwer op de tribune, wiens eigen paard aan de rennen deelneemt. Dat paard is de PKI, voor hem de enige organisatie, die fundamentele veranderingen in de Indonesische maatschappij had kunnen bewerkstelligen.

De jaren na de vernietiging van de PKI (1965 tot heden) staan bij Pluvier in het teken van de strijd tegen het Suharto-regiem. Het materiaal, waar zijn verhaal op is gebaseerd, is voor een belangrijk deel ontleend aan informatie-bulletins van actie-groepen die zich daar eveneens mee bezighouden, en die in de inleiding met naam, toenaam en adres worden vermeld. Het laatste hoofdstuk mag dan ook geen afgewogen studie meer heten. Het is een strijdschrift.

Zo kleurt een onverhulde partijkeuze Pluviers boek van het begin tot het eind. Dat heeft natuurlijk het voordeel dat men weet, wat men eraan heeft. Een wetenschappelijke verhandeling over Indonesië's jongste verleden, waarin de schrijver naar een zo afstandelijk mogelijke benadering heeft gestreefd, is het over het geheel genomen niet.

P. J. Drooglever